

REFLECTEREN OVER PUBLICEREN

Raimond W.M. Giard

(annotatie bij R.A.J. van Gestel, J.B.M. Vranken (m.m.v. J.L.M. Gribnau & H.E.B. Tijssen), 'Rechtswetenschappelijke artikelen. Naar criteria voor methodologische verantwoording', *NJB* 2007 nr. 24, p. 1448-1461)

The result of the system of scholarly publication in law is that too many articles are too long, too dull, and too heavily annotated, and that many interdisciplinary articles are published that have no merit at all.

*Richard Posner*¹

1. **Publish or perish**

Wie in deze eenentwintigste eeuw wetenschap wil bedrijven, moet zich tegenover de buitenwacht meer en meer verantwoorden. Erkenning en financiering van wetenschappelijk onderzoek worden in toenemende mate niet alleen bepaald door het aantal publicaties maar juist ook door de 'zwaarte' daarvan, uitgedrukt in de *impact-factor* van het betreffende wetenschappelijk tijdschrift.² De opkomst van een dergelijke 'afrekencultuur' voor de wetenschappers heeft heilzame maar ook kwalijke gevolgen. Het nuttige van deze ontwikkeling is dat er meer wordt stilgestaan bij de vraag hoe goede artikelen te schrijven en hoe die te beoordelen door de redacties van tijdschriften – het trefwoord is 'professionalisering'. Zo groeien er steeds betere methoden en kwaliteitsnormen waaraan auteurs en redacteuren van vakbladen dienen te voldoen met als gevolg dat wetenschappelijk publiceren op een hoger plan zal worden getrokken.

De negatieve kant is dat de toenemende druk om te publiceren leidt tot strategieën om van één onderzoeksproject zoveel mogelijk publicaties in verschillende tijdschriften te doen verschijnen (de 'salamitechniek'). Dat draagt bij aan de voortdurende stijging van het aantal gepubliceerde artikelen. Er verschijnen mondiaal bijvoorbeeld jaarlijks meer dan 2½ miljoen medisch-wetenschappelijke artikelen. Wie kan door de bomen het bos dan nog zien? Als de nadruk bij publiceren op een hoog tempo ligt, loopt de rijping van het gedachtegoed gevaar; perfecte kaas, wijn en wetenschappelijke kennis hebben tijd nodig om door rust op de juiste smaak en kracht te komen. Vanwege de voortdurende druk om vooral met klinkende resultaten te komen, neemt bovendien de kans toe op ongewenste creativiteit qua onderzoeksdata - wetenschapsfraude. Dat is overigens niet de enige verklaring voor een

1 R.A. Posner, 'Against law reviews. Welcome to a world where inexperienced editors make articles about the wrong topics worse.', *Legal Affairs* nr. 6, 2004.

2 Zie het themanummer daarover van *Ars Aequi*, maart 2010.

dergelijk bedrog. Dit zijn allemaal verschillende kanten van dezelfde publicatieme-daille.

Het aanzien van een academische discipline wordt in toenemende mate bepaald door de kwaliteit van de publicatiecultuur.³ Maar hoe staat het nu met de wetenschappelijke productie van juristen? Hoe staan de rechtsgeleerde onderzoekers en de uitgevers van Nederlandse juridische tijdschriften in de zojuist geschetste ontwikkelingen? Hoe gaat het met de vooruitgang en de groei van kennis in de rechtswetenschap?⁴ Voor het beantwoorden van dergelijke vragen is ook het wetenschapsfilosofische perspectief daarop belangwekkend. We zullen zowel op descriptieve als normatieve kwesties stuiten: hoe is de juridische publicatiecultuur, hoe degelijk zijn de juridische artikelen en hoe zouden auteurs hun artikelen kunnen verbeteren? Welke rol zouden tijdschriftredacties daarbij kunnen spelen?⁵ Om dergelijke vragen op de juiste wijze te kunnen beantwoorden, is ook de vakmatige context van belang waarbinnen dit onderzoeken en publiceren zich afspeelt. Rechtsgeleerdheid mag inmiddels – met gevoel voor moderniteit maar desalniettemin met enige schroom – rechtswetenschap genoemd worden, maar wat zijn de pretenties van dit wetenschapsgebied en welke toetsbare prestaties levert het op en sporen die wel met de aanspraken?

Tien jaar geleden wierp Carel Stolker een steen in de ogenschijnlijk rimpelloze Nederlandse juridische vijver en nog steeds woedt er een debat over de (on)wetenschap-pelijkheid van het recht en de wenselijkheid van het toepassen van beter ontwikkelde en wetenschappelijk beproefde werk- en onderzoekmethoden in de rechtspraktijk.⁶ Al vaker werden er overigens debatten gevoerd over de vraag in hoeverre recht een wetenschap is en, zo ja, wat voor wetenschap. Iedere beoefenaar van de juridische discipline zal in deze discussie onmiddellijk de eigenheid van het recht willen benadrukken ten opzichte van andere kennisdomeinen, zoals natuur-, geestes- en sociale wetenschappen. Maar wat is nu precies die eigen(aardig)heid en op welke essentiële punten is dat van invloed op het schrijven en redigeren van juridische artikelen?

Dit is het kader waarbinnen ik de publicatie van Van Gestel & Vranken zal plaatsen en nader bespreken.⁷ Hun kernvraag is hoe je de kwaliteit van juridisch-wetenschappelijke artikelen zowel qua vorm als inhoud kunt bestuderen, wat dat oplevert en hoe je met die kennis een ontwikkeling in gang kunt zetten die leidt tot een betere publicatiecultuur. Zijn de door de auteurs voorgestelde criteria voor methodologische verantwoording van een publicatie daarbij van nut en zal een consequente toepassing daarvan inderdaad bijdragen tot verbetering van de kwaliteit?

3 KNAW-rapport *Naar een raamwerk voor de kwaliteitsbeoordeling van sociaalwetenschappelijk onderzoek*, Amsterdam: KNAW, 2013.

4 Zie ook J.H. Nieuwenhuis & C.J.J.M. Stolker, *Vooruit met het recht. Wat geldt in de rechtswetenschap als vooruitgang?* Den Haag: Boom Juridische uitgevers, 2006.

5 M. Leezenberg & G. de Vries, *Wetenschapsfilosofie voor geesteswetenschappen*, Amsterdam University Press 2007, p. 13-22.

6 Zie C.J.J.M. Stolker, "Ja geleerd zijn jullie wel!" Over de status van de rechtswetenschap', *NJB* 2003, p. 766 e.v.

7 R.A.J. van Gestel, J.B.M. Vranken (m.m.v. J.L.M. Gribnau & H.E.B. Tijssen), 'Rechtswetenschappelijke artikelen. Naar criteria voor methodologische verantwoording', *NJB* 2007 nr. 24, p. 1448-1461.

2. Naar criteria voor methodologische verantwoording

Het artikel van Van Gestel & Vranken wordt door hen gepositioneerd in het methodendebat binnen de rechtswetenschap. Aan de hand van een selecte steekproef van acht artikelen uit de rubriek 'Wetenschap' van het NJB stellen zij de vraag in hoeverre deze artikelen voldoen aan drie algemeen geaccepteerde criteria voor de methodologische verantwoording van (rechts)wetenschappelijk onderzoek, te weten: de aanwezigheid van een scherp omlinjende en verantwoorde probleemstelling, een zorgvuldig bronnengebruik en een consistente presentatie van onderzoeksresultaten en conclusies in het licht van de probleemstelling.

Hun normatieve beoordeling levert overwegend teleurstellende uitkomsten. Geen van de acht artikelen kent een scherp omlinjende en verantwoorde probleemstelling. Het bronnengebruik is doorgaans zorgvuldig op punten als betrouwbaarheid, evenwichtigheid en niet-selectiviteit, maar toch scoren drie van de acht artikelen op dat punt onvoldoende. Slechts twee van de acht artikelen kennen een sterke band tussen onderzoeksvragen, bronnengebruik en conclusies. Er is, zo blijkt, duidelijk ruimte voor verbetering maar hoe dat zou kunnen, kan bij zo'n kleine steekproef nauwelijks verder worden uitgewerkt.

Hoort dit artikel nu werkelijk thuis in het methodendebat zoals aangezwengeld na Stolkers boutade, een discussie gericht op het realiseren van een hoger wetenschappelijk gehalte en het beter praktisch beoefenen van de rechtswetenschap? Wat kan het dan specifiek daaraan toevoegen? De invalshoek voor mijn bespreking van deze publicatie in dit boek is het te beschouwen aan de hand van een Vrankeniaans annotatiestramien: kritische toetsing van het stuk – liefst met enig 'tegenderenken', het beantwoorden van waaromvragen, het nadenken over alternatieven en het formuleren van onderzoeksvragen die uit de behandelde problematiek naar voren komen. De probleemstelling van deze bijdrage bestaat uit de doelstelling van het realiseren van kwalitatief goede juridische artikelen en de vraagstelling welke factoren daarop van invloed zijn. Maar wie onderzoekt of juridische artikelen wel goed geschreven zijn, kan dat niet los zien van het totale proces van wetenschapsbeoefening en de controle op de kwaliteit daarvan.

3. Het nut van een schrijfwijzer

Het onderhavige artikel gaat over de normatieve vraag aan welke criteria juridisch-wetenschappelijke publicaties dienen te voldoen en laat een praktische toetsing daarvan zien aan de hand van een steekproef. Maar die opgave hoort in een breder perspectief: over welke schriftelijke vaardigheden dienen academici idealiter te beschikken? De vereisten daarvoor zijn vrij universeel. Via internet⁸ zijn instructies voor het schrijven van goede wetenschappelijke publicaties te vinden, in ons land bijvoorbeeld bij de Taalwinkel van de UvA.⁹ De handleiding voor studenten van de RU Groningen voor het bekwaam leren schrijven van een tekst geeft de volgende aanwijzing:

⁸ Zoek via Google Scholar "How to write a paper"; zie dan bijvoorbeeld owl.english.purdue.edu/owl/resource/658/1/.

⁹ www.taalwinkel.nl.

Een goede tekst behandelt een onderwerp vanuit een bepaalde invalshoek. Bij wetenschappelijke teksten wordt de invalshoek vaak bepaald door de probleemstelling van het onderzoek. Invalshoek en probleemstelling helpen de lezer bij het ontdekken en vasthouden van de rode draad van een tekst. Daarbij vormen ze ook een instrument dat schrijvers kan helpen gedurende het schrijfproces. Met een invalshoek kun je het onderwerp afbakenen, informatie selecteren en lijn in de tekst aanbrenge¹⁰.

In dit citaat wordt de wezenlijke rol van een expliciet geformuleerde probleemstelling onderschreven. In Van Gestel & Vrankens studie bleek dat inderdaad een zwak punt: in geen van de acht beoordeelde artikelen was er een scherp omlinjende en verantwoordde probleemstelling te vinden.

Elk wetenschappelijk onderzoek heeft steeds kennistheoretische en praktische aspecten, de conceptuele en de technische kant. In de conceptuele fase is het bedenken en daarna duidelijk en juist formuleren van de probleemstelling onmisbaar. Die probleemformulering komt voort uit een idee, het uitwerken daarvan vraagt creativiteit en het vervolgens toetsen van de inval vraagt om een goed en efficiënt werkplan – dat is de methodologie. Die probleemstelling begint met het omschrijven van het doelstelling van het onderzoek (waarom doen we dit onderzoek?) en daaruit vloeit dan de concrete vraagstelling voort (wat willen we dan precies weten?); dat zijn de twee met elkaar samenhangende componenten, die doel- en vraagstelling. De praktisch-technische fase die daarop volgt, gaat over hoe de vraagstelling met concreet onderzoek dient te worden beantwoord om de doelstelling uiteindelijk te kunnen realiseren.¹¹ Als dat allemaal afgesloten is, volgt de labeur van het schrijven van het wetenschappelijke artikel.

Richard Smith, oud-hoofdredacteur van het British Medical Journal, probeert de toekomstige auteur behulpzaam te zijn met de volgende vragen: “What do I have to say, is it worth saying, what is the right format for the message, what is the right journal for the message?”¹² Ook Alex Stein, hoogleraar bij de Amerikaanse Cardozo School of Law, stelt in een van zijn boeken zichzelf die essentiële vraag naar innovatie “How is this book different from all other books?”¹³ De klemmende vraag wat jouw studie aan de bestaande kennis toevoegt, wijst op het doel van onderzoek: de groei van kennis, meer inzicht krijgen, meer samenhang en structuur ontdekken, nieuwe en/of betere vragen leren formuleren, nog onbekende terreinen van onderzoek ontsluiten, grenzen verleggen. Niet gering.

Al dat ploeteren in naam der wetenschap behelst de zoektocht naar betrouwbare kennis en de publicatie beoogt het wereldkundig maken van de klinkende resultaten daarvan voor een forum van vakgenoten; er is hier een heuse waardeketen die globaal een initiërende creatieve fase, een uitvoerende middenfase en dan een afsluitende publicatiefase kent; die zijn steeds nauw met elkaar verbonden. Er is nog een andere

10 <http://www.rug.nl/education/other-study-opportunities/hcv/schriftelijke-vaardigheden/voorstudenten/>.

11 P.J.M. Verschuren, *De probleemstelling voor een onderzoek*, Houten: Het Spectrum, 2011 (14e druk).

12 R. Smith, *Introduction*, in G.M. Hall (red.) *How to write a paper?* (4e druk). Blackwell publishing 2011.

13 A. Stein, *Foundations of evidence law*, Oxford University Press 2005, p. ix.

dualiteit: een klassieker – die van vorm en inhoud. Een praktische schijfwijzer gaat vooral over de vorm en structureert op een logische manier de wijze waarop de informatie wordt gepresenteerd.

Nader beschouwd gaat dit betoog dus over het gestalte geven aan kwaliteitscontrole op wetenschappelijke productie: dat is een normatieve taak – en daarom juristen beslist niet vreemd. Maar inmiddels is duidelijk dat dit (veel) meer omvat dan alleen het juridisch-inhoudelijk op de juiste wijze samenstellen van een publicatie, want zo'n omschreven normatieve actie ligt ingebed in het geheel van controle op de wetenschappelijke productie en dat omvat:¹⁴

- de taken van de rechtswetenschap, de kenmerkende wijze(n) van aanpak van onderzoek;
- de wijze waarop controle op die wetenschappelijke productie wordt uitgeoefend;
- hoe die controle is georganiseerd en gelegitimeerd;
- de effecten van wetenschapsbeoefening op de samenleving.

Dit zijn nu bij uitstek kwesties die relevant zijn voor een methodendebat, hier rijzen de vragen hoe de kwaliteit van rechtswetenschappelijk onderzoek en de toepassing daarvan te borgen, hoe werkelijk vooruitgang te realiseren, hoe het kaf van het koren te scheiden. Zie daarover bijvoorbeeld het in 2005 verrichte onderzoek van de commissie Stolker "Oordelen over rechten"¹⁵ of het boek van Jan Smits uit 2009 "Omstreden rechtswetenschap".¹⁶

Vooruitgang van kennis betekent steeds zoeken naar nieuwe wegen maar tegelijk ook voortdurend kritisch reflecteren over de verkregen resultaten, een continue sceptische kwaliteitscontrole op wat er is en wat er als nieuw wordt aangedragen. Immers, vanuit Popperiaans perspectief is het ontwikkelen van kennis en inzicht uiteindelijk meer gediend met het kunnen falsifiëren dan het verifiëren van uitspraken.¹⁷ Een dergelijke kritische surveillance gebeurt idealiter zowel intern als extern en de uitkomsten van die beschouwing worden aan elkaar gespiegeld.

Een tussenconclusie is dat Van Gestel & Vranken primair een achterstand qua professionaliteit van rechtsgeleerd publiceren signaleren. Dat wijst dus in ieder geval op een praktische nalatigheid maar indirect toch ook op een wetenschappelijk tekort in het recht. Maar wat is hier nu echt de fundamentele kwestie, hoe wordt die geduid en welk probleem wordt er door dit artikel opgelost? Een kennisprobleem wellicht? We worden zo vanzelf naar de waaromvraag geleid.

4. De vraag naar het waarom

Als de steekproef van Van Gestel & Vranken enigermate representatief is voor het geheel van de juridische artikelen, waarom levert dit kwaliteitsonderzoek dan zo'n teleurstellend resultaat op? Misschien helpt enige spiegeling met de publicatiecul-

¹⁴ Zie Leezenberg & De Vries (noot 6), p. 15.

¹⁵ Commissie Voorbereiding Onderzoeksbeoordeling Rechtsgeleerdheid, VSNU 2005.

¹⁶ J. Smits, *Omstreden rechtswetenschap, Over aard, methode en organisatie van de juridische discipline*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers, 2009.

¹⁷ Zie K. Popper, *The logic of scientific discovery*, London: Routledge 2002 (Engelse vertaling van *Logik der Forschung*, 1935) en *Conjectures and refutations: the growth of scientific knowledge*, London: Routledge 2002.

turen van andere wetenschapsgebieden bij het zoeken naar een antwoord.¹⁸ Als ik bijvoorbeeld het medische en het juridische wetenschappelijke publicatieveld vergelijk, vallen mij een aantal zaken op. Er verschijnen in ons land voor de geneeskunde twee algemene medische tijdschriften met een oplage van rond de 30.000 op zo'n 40.000 werkende artsen, het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* en *Medisch Contact*; die hebben dus een hoge 'indringing' in de totale beroepsgroep. Bovendien zijn dergelijke tijdschriften streng wat betreft de lengte van de aangeboden artikelen: die mogen niet langer zijn dan het voorgeschreven maximaal aantal woorden voor het betreffende artikeltype.

Qua aantallen titels zijn er veel meer Nederlandstalige juridische tijdschriften voor een publiek van naar schatting zo'n 70.000 werkende meesters in de rechten, maar die zijn vaak gericht op bepaalde rechtsgebieden en hebben daardoor een kleine oplage van enkele honderden abonnees. Zelfs 'algemene' bladen als het NJB of *Ars Aequi* met enkele duizenden abonnees hebben maar een bescheiden aandeel in het totale potentiële juridische lezerspubliek. Bij *RM Themis* gaat het om enkele honderden lezers. Juridische uitgeverijen zijn trouwens erg terughoudend met het opgeven van het aantal abonnees. Die kleinschaligheid van veel bladen maakt dat een aparte redactionele staf die ten dienste staat aan de (inhoudelijk deskundige) redacteurs financieel voor veel juridische tijdschriften niet haalbaar is. Genoemde twee medische bladen hebben een professionele redactie bestaande uit artsen, aangevuld met aparte wetenschappelijke of zelfs taalkundige eindredacteurs. Zo is er structureel een eindredactionele fase, die een meerwaarde heeft boven de puur inhoudelijke beoordeling.

Deze bedrijfsmatige beschrijving gaat over de bestaande en de gewenste organisatiestructuur van een periodiek, maar hoe kan die weer bijdragen aan een goede inhoudelijke kwaliteit van de wetenschappelijke juridische lectuur? Dat wordt bereikt door vooraf duidelijk te maken aan welke regels zo'n artikel dient te voldoen, zoals de structuur en de lengte ervan. Maar er is ook de drijfveer tot goede of zelfs topprestaties door een competitieve cultuur.

De gedegenheid van gepubliceerde artikelen wordt bepaald door een evenwichtig filteringsproces van aangeboden manuscripten. De meeste wetenschappelijke tijdschriften hebben beoordelingsprocedures waarbij er een eerste schifting van de aangeboden publicaties door leden van de redactie plaatsvindt. Dat kan alleen als je voldoende kopij hebt. Kampen Nederlandse juridische tijdschriften soms met een gebrek aan kopij? Wie weinig aanbod heeft, heeft ook weinig te kiezen, maar daarmee ontbeert je de beschreven mogelijkheid van kwaliteitsverbetering.

De overgebleven artikelen worden vervolgens onderworpen aan een proces van *peer review*, waarbij meestal tenminste twee vakgenoten het stuk beoordelen, die het manuscript vervolgens hetzij afwijzen of accepteren – vaak met suggesties voor inhoudelijke verbeteringen van de tekst.¹⁹ Alvorens in druk te verschijnen, worden de geaccepteerde artikelen na beoordeling door collega's verder bewerkt door eindredacteurs die zowel inhoudelijk als taalkundig de puntjes op de *i* zetten. Zo wordt tegelijk aan vorm en inhoud aandacht besteed waardoor er een goed maar vooral ook

18 Zie het recent verschenen rapport *Onderzoek Publicatieculturen NWO-MaGW*, Den Haag: Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek, 2013.

19 Zie ook N.McCormack, 'Peer review and legal publishing: what law librarians need to know about open, single-blind, and double-blind reviewing', *Law Library Journal* 2009, vol.10, p. 59-70.

leesbaar eindproduct wordt geproduceerd. Bij de meeste juridische tijdschriften gaat het anders: er is veel minder sprake van een selectie door schifting, er is nauwelijks sprake van georganiseerde peer review, op de lengte van artikelen wordt in veel gevallen niet gelet en het 'redactionele' werk wordt meestal door juristen-redactieleden 'met gevoel voor taal' gedaan.

Naast 'state of the art' beschrijvingen in de vorm van overzichtsartikelen kunnen wetenschappelijke artikelen in engere zin worden onderscheiden in *argumentatieve* ('argumentative research papers') en *analytische* ('analytical research papers'). Het eerste type verdedigt een positie, de tweede onderzoekt een concrete vraag en naar het antwoord wordt hetzij met deskresearch, hetzij met concreet empirisch onderzoek gezocht. Juridisch-dogmatisch onderzoek prevaleert als vorm en daarom kent de rechtswetenschap relatief veel argumentatieve artikelen. Maar ook die vragen een heldere formulering van een probleem en de juiste uitwerking daarvan.

Overigens, binnen deze thematiek hoe je een kwalitatief goede publicatie maakt, kan het beslist geen kwaad stil te staan bij de grote hoeveelheid juridische (studie)-boeken die er jaarlijks worden gepubliceerd, vaak in kleine oplage. Zowel voor fictie als non-fictie geldt het belang van een bekwame tekstredacteur om een goed en leesbaar eindresultaat te bereiken. "Een goede redacteur moet in de huid van de schrijver kruipen, moet de betere schrijver van de schrijver zelf zijn", aldus auteur en bekwaam schrijfadviseur Jan Brokken.²⁰ Maar wat kenmerkt een inhoudelijk goed juridisch-wetenschappelijk boek? Op welke groep lezers richt dit zich en met welk doel? Worden wetenschappelijke pretenties van het boek ook waargemaakt? Hoe wordt hier de optimale relatie tussen vorm en inhoud bereikt? "De uitgevers van academische studieboeken hebben hun wortels in wetenschappelijke uitgaven; ze zijn niet gewend om met auteurs in gesprek te gaan over vormgeving of opzet – laat staan over de inhoud van hun (studie)boeken".²¹ Hoe bespaar je de juridisch geïnteresseerde lezer de wijdlopgheid en wispelturigheid van sommige auteurs? Daar is een kritisch forum voor nodig en vooral goede tekstredacteurs. Ook hier is beslist een verbeterslag te maken.

Deze discussie over hoe juridische publicaties, in welke vorm dan ook, qua vorm en inhoud te verbeteren, maakt wat mij betreft een ding duidelijk: dat vraagt inbreng van niet-juridische vakspecialisten. Binnen het recht bestaat een natuurlijke wens tot een uitdrukkelijk formeel bestaan ervan; het wil zich evident positioneren als een autonoom kennisdomein dat niet ondergeschikt is of zich wil maken aan enige andere discipline. Zo wordt de autoriteit van de juridische beslisser beschermd.²² Maar dat brengt het gevaar met zich mee dat juristen kennis van buiten hun vakgebied niet of te weinig incorporeren. Het inzicht van de noodzaak tot meer openheid naar andere vakgebieden en het belang van interdisciplinair onderzoek groeit echter.²³

20 J. Brokken, *Het hoe*, Amsterdam: Uitgeverij Augustus, 2011 p. 191 e.v.

21 C.J.J.M. Stolker, 'Recht: taai, taai, taai!' Wat is een goed eerstejaarsboek?, *De Academische Boekengids* 2011, nr. 85 p. 11-13.

22 Zie ook R. van Krieken, 'Legal reasoning as a field of knowledge production: Luhmann, Bourdieu and law's autonomy', *Law, Power & Injustice: Confronting the Legacies of Sociolegal Research*, *Law & Society Association Conference*, Chicago 27-29, 2004, (<http://ses.library.usyd.edu.au/handle/2123/967>).

23 Zie J.B.M. Vranken, 'Nieuwe richtingen in de rechtswetenschap', *WPNR* 2010, 6840 en C.J.J.M. Stolker, 'Een discipline in transitie', *Recht en Methode in onderzoek en onderwijs* 2011 (1) 1, p. 13-43.

Bij het oplossen van de kwestie waarom vorm en inhoud van juridische teksten nogal eens kunnen teleurstellen, is het gewenst dat juristen zich meer dan tot nu toe beseffen dat voor professioneel publiceren ze niet alleen hun eigen vakmatige talenten en schrijfkunst nodig hebben maar ook de kennis en vaardigheden van niet-juristen die te maken hebben met het schrijven, beoordelen en optimaliseren van wetenschappelijke artikelen en boeken. Dat alles vraagt, wanneer betere juridische publicaties het doel is, een kritische reflectie over de taken en verantwoordelijkheden van auteurs en redacteuren en de noodzaak van meer interactie tussen enerzijds schrijvers en anderzijds de beoordelaars en bewerkers van hun teksten.²⁴ Zo komen we weer terug bij de kernkwestie.

5. Kwaliteitscontrole op wetenschappelijke productie

Wanneer verdient een publicatie het predicaat 'wetenschappelijk'? Die vraag roept onmiddellijk weer een vervolgvraag op: wat is het demarcatie criterium voor 'wetenschappelijk'? Wetenschappelijk onderzoek wordt geacht kennis op te leveren – betrouwbare kennis wel te verstaan. We dienen twee betekenissen van het begrip wetenschap te onderscheiden: als proces en als product. Wetenschap is een van de meest indrukwekkende maar tegelijk ook een van de meest complexe taken die door mensen worden verricht. Het is vanzelfsprekend dat buitenwacht maar ook vakgenoten willen weten *wat* de vorsers doen, *waarom* ze het waarom doen en *hoe* ze het doen. Behalve dit descriptieve aspect is er ook het al besproken normatieve: hoe zouden ze het moeten doen?²⁵

Welk normatief kader hebben we nodig voor beoordeling van dit kennisgenererend onderzoek? Gelden er strikte wetten voor ware wetenschapsbeoefening? Dan hebben we het over wetenschap als proces. De onderzoeker wil ten slotte zijn bevindingen delen met vakgenoten en via een publicatie: het product van de wetenschap. Maar kan een vakgenoot die van zo'n artikel kennisneemt, blindelings op dat product vertrouwen? Er geldt een ongeschreven wet binnen de gemeenschap van wetenschappers dat je uit het eindproduct ook het ontstaansproces ervan moet kunnen afleiden; daarover gaat ook de studie van Van Gestel & Vranken. Er zijn kennelijk grondslagen geformuleerd voor het genereren van kennis die je kunt vertrouwen en daarmee bevinden we ons op het terrein van de wetenschapsfilosofie, met name dat van de kennisleer. Methodologie, dat is de positivistische visie, verschaft de te volgen werkwijze en als je het zo doet, en dan komt het allemaal wel goed. Maar wat is de keerzijde van die methodologische ijver en dwang? Verloopt de ideale wetenschap nu werkelijk langs de wegen van rationaliteit en geordendheid? Zijn door een dergelijke formalisatie van onderzoek en rapportage de resultaten objectiever, zekerder of betrouwbaarder? Er is een luis in de methodologische pels en die heet Paul Feyerabend. In zijn boek *Against method* ageerde deze filosoof tegen dit droombeeld en in plaats van methodendwang bepleit hij juist een methodologisch pluralisme, een bijna

24 C.J.J.M. Stolker, 'Legal journals: in pursuit of a more scientific approach', *European Journal of Legal Education* 2005 vol. 2(2), p. 77-94.

25 P. Lipton, 'The truth about science', *Philosophical transactions of the Royal Society of London. Series B, Biological sciences*, 2005 vol. 360(1458), p. 1259-1269.

dadaïstische wetenschapspraktijk met als slogan *anything goes!*²⁶ Die gedachtewereld lijkt op voorhand haaks te staan op de wens tot meer methodologie en zeker op de precies geordende rationele sfeer van het recht.

Soms (of vaak?) komt wetenschap ook voort uit intuïties, wordt de waarheid soms geopenbaard in een droom kortom: nieuwe inzichten en ideeën worden niet bewust in geordendheid geschapen.²⁷ Maar hoe kan ik de juistheid van dat verworven inzicht of idee nu bevestigen? We hebben te maken een *context of discovery* (proces) en een *context of justification* (product). De tweede context vraagt meer striktheid van de eerste. Die twee sferen dienen daarom goed door de onderzoeker/publicist uiteen gehouden te worden want voor elk gelden andere regels – als regulatie dan werkelijk nodig is.

6. Conclusie

De centrale stelling van de auteurs is: “Methodologie dient een centrale functie in te nemen bij de wetenschappelijke bestudering van het recht”. Zo geformuleerd, lijkt dat vanzelfsprekend maar bij het doordenken van deze stelling zijn we gestuit op hele fundamentele zaken en zeker ook op de oerkwestie van doel en middelen en daarmee op de dichotomie tussen proces en product. Maar deze studie is vooral descriptief en problematiseert, maar plaatst de gesignaleerde kwesties te weinig in een breder kader. Immers, op het moment dat we een onderzoek gaan publiceren, hebben de onderzoekers al een lange fase achter de rug van het krijgen van een idee, het zoeken naar de juiste probleemstelling, de juiste vraagstelling en de juiste methoden en technieken van onderzoek, de analyse en interpretatie van de uitkomsten en hun conclusies. De kwaliteitscontrole op wetenschappelijke productie omvat niets minder dan die gehele waardeketen. De ‘wetten’ waaraan een publicatie dient te voldoen zijn niet alleen vakmatig bepaald, maar vinden hun grondslag vooral ook in redactioneel-taalkundige kennis en het organiseren van een geprofessionaliseerde redactionele controle en bewerking vormen een belangrijke schakel in dit geheel. Bij het beschouwen van die kwaliteitsbewaking ontkomt de rechtswetenschap eenvoudigweg niet aan de theoretische en praktische inbreng van andere vakgebieden. Wie wil reflecteren over beter juridisch publiceren zal multidisciplinair denken moeten initiëren en vooral teksten op lengte en inhoud laten redigeren. Daarna heeft het citaat van Richard Posner geen relevantie meer!

26 P. Feyerabend, *Tegen de methode*, Rotterdam: Lemniscaat, 2008.

27 L. Boon, *De list der wetenschap*, Baarn: Ambo boeken, 1983.